

De minder zonnige kanten van toerisme

Dol op reizen en vakantie vieren in een ander land ging **Meghan Muldoon** ooit toerisme studeren. Door haar onderzoek werd ze zich echter ook bewust van de schaduwkanten aan dit tijdverdrijf. De universitair docent Sustainable Tourism & Society wil daarom ogen openen, voor de schadelijke effecten op het milieu én op de mensen in het gastland. Geniet, maar maak als toerist bewuste keuzes, is haar boodschap.

Zachte handdoeken, perfect opgevouwen. Iemand die voor je kookt waar je zin in hebt. Uit het raam staren terwijl een onbekend landschap aan je voorbijraast. Tijd om eindelijk alle 656 pagina's van *Het lied van ooevaar en dromedaris* te lezen, op een handdoekje aan zee. Er zijn zoveel dingen fijn aan op vakantie gaan. Meghan Muldoon, universitair docent Sustainable Tourism and Society aan de Campus Fryslân van de RUG, is de laatste om dat te ontkennen. Ze vindt reizen net zo heerlijk als de meeste mensen. 'Ik ben niet voor niets toerisme gaan studeren.'

Noord-zuid-toerisme

Iedereen die de afgelopen tien jaar wel eens een krant heeft opengeslagen, voelt aan dat hier een 'maar' volgt. En inderdaad: 'De problemen die voortkomen uit toerisme zijn overweldigend.' In de eerste plaats voor de planeet – vliegvluchten leveren een forse bijdrage aan de opwarming van de aarde, en de Nederlandse luchtvaartsector heeft volgens de Nederlandse Emissieautoriteit nog nooit zoveel broeikasgassen uitgestoten als in 2024 – maar ook voor de mensen die onze vakanties mogelijk maken. Vooral in armere gebieden, bijvoorbeeld in de Caraïben. 'Noord-zuid-toerisme', noemt Muldoon dat. 'Als je naar de Bahama's gaat, denk je dat jij daar maar tien dagen bent. Lekker ontspannen op je nieuwe sandalen. Je geniet van de omgeving, maakt foto's, je brengt je geld eraan toe. Met andere woorden, je doet iets positiefs. Maar voor de lokale bevolking ben jij er altijd. 365 dagen per jaar. Je verblijft op hun mooiste plekken, eet hun beste voedsel, verbruikt het grootste deel van hun water.'

Modern kolonialisme

In feite is toerisme vanuit het westen naar minder welvarende gebieden modern kolonialisme, zegt Muldoon. 'Ga maar na: het doel van kolonialisme was om grondstoffen bij een lokale bevolking weg te halen, die bevolking zo in te zetten dat we er zelf beter van werden, en te komen en gaan wanneer het ons uitkwam. Zie jij veel verschil?'

Meghan Muldoon (1979) is universitair docent Sustainable Tourism & Society aan Campus Fryslân van de RUG. Na haar master Rural Planning & Development, die ze behaalde aan de University of Guelph in Ontario, promoveerde ze, ook in Canada, in de Recreation and Leisure studies aan de University of Waterloo. Voor ze naar Groningen kwam, werkte ze als universitair docent aan het HNU-ASU Joint International Tourism College van Hainan University in China.

Dat toerisme schade aanricht is geen populaire boodschap, weet Muldoon. Tijdens de pandemie, toen toerisme grotendeels stilviel, was er hoop dat we het 'na covid' allemaal anders zouden doen. Die vervloog snel. 'Het is nu erger dan ooit. Kijk maar naar Amsterdam.' Ze zucht. 'Reizen voelt voor veel mensen als een recht. En er zijn al zoveel dingen om je zorgen over te maken. Gaza, Oekraïne, de economie, stijgende voedselprijzen. Het laatste wat ik wil is mensen ook nog eens stress en een schuldgevoel bezorgen omdat ze ertussenuit gaan. Maar het is wel nodig dat we beter nadenken over

toerisme. Dan kunnen we veel verbeteren voor de mensen die er nu nadeel van ondervinden.'

Minder 'sociale schade' aanrichten

De bal ligt natuurlijk niet alleen bij de individuele reiziger, maar vooral bij overheden. En die voeren maar langzaam verbeteringen door. Vliegen naar Rome is vanuit Amsterdam nog altijd stukken goedkoper dan een treinreis. Dat lijkt simpel te veranderen, maar ons toerisme echt op de schop gooien is niet zo eenvoudig, zegt Muldoon. 'Toerisme is verbonden met economie, landbouw, verkeer, de huizenmarkt, het voedselsysteem... Wie gaat erover?' Veel mensen denken dan ook dat ze weinig kunnen veranderen, zegt Muldoon. Dat zien ze toch verkeerd. 'Met de komst van internet en social media hebben we zoveel meer keuzemogelijkheden gekregen. Het kost alleen meer tijd, en misschien ook geld.' Maar ben je bereid wat te investeren, dan zijn er echt opties die minder 'sociale schade' aanrichten.

Verblijf bij mensen thuis

Het loont bijvoorbeeld om te kiezen voor lokale bedrijven in plaats van grote ketens. 'Neem een plaatselijk biertje, in plaats van Heineken. Eet een patatje bij de snackbar in plaats van bij McDonald's. En verblijf in een lokaal hotel, in plaats van bij The Marriott of in een Airbnb. Ik heb vaak in Airbnbs gelogd, maar dat doe ik niet meer. Ze drijven de huren van woonhuizen zo ver op dat sommige steden onbetaalbaar zijn geworden voor bijvoorbeeld horecapersoneel.' Allemaal geen *rocket science*, misschien, maar je maakt er wel een wezenlijk verschil mee: 'Zo komt je geld daadwerkelijk bij de lokale bevolking terecht.'

Je kunt er ook voor kiezen te verblijven bij mensen thuis. Het grote voordeel van zo'n *homestay* – of van op pad gaan met een lokale gids – is dat je bewoners leert kennen, is haar ervaring. 'Er zijn natuurlijk mensen die het

VERVOLG OP PAGINA 6 >

liefst in een vijfsterrenhotel verblijven en vertroeteld worden, of die graag op zichzelf zijn. Ik ben zelf ook behoorlijk introvert, maar toch is dit voor mij een heel fijne verrijkende manier om te reizen. Authentiek is een *buzzword* geworden, maar een eind wandelen met iemand die je over zijn buurt vertelt, of samen koken... Dat zijn ervaringen die je in een all-in resort misloopt.'

Township tourism

En op die manier heb je de mensen die je ontmoet, of die iets voor jou doen, ook iets te bieden, zegt ze. Dat werd haar pas echt duidelijk tijdens haar promotieonderzoek naar *township tourism*, waarvoor ze vijf maanden in Zuid-Afrika verbleef.

'Een van mijn eerste interviews, met een man die toeristen rondleidde, duurde uren. Op een gegeven moment zei hij: "Wat is jouw probleem met ons toerisme?" Hoezo, zei ik. "Ik vertel je wat er allemaal goed en mooi aan is, en jij blijft maar terugkomen op wat er niet deugt." Dat was een heel bepalend moment voor mij, het leerde me dat ik vol aannames zat.' Toerisme heeft ook de potentie om mensen tot elkaar te brengen, besefte ze. 'Het kan *empowering* zijn. De townships zijn bijvoorbeeld ontworpen om mensen te marginaliseren. Toerisme biedt ze de kans om daar iets tegenover te stellen, om hun verhaal te vertellen. Maar dan moet je dus wel in gesprek gaan.'

'Toerisme heeft ook de potentie om mensen tot elkaar te brengen'

Virtuele tour

In haar colleges gaan studenten mee op een *virtual township tour*, geleid door een Zuid-Afrikaanse gids. Vanwege die lessen werd Muldoon genomineerd voor een Best Practice Award. De virtuele tour is een manier om hen te laten zien dat ieder van ons de wereld bekijkt door een eigen kader. 'Ik probeer ze te laten beseffen dat dat frame geen universeel iets is, maar is gevormd door hoe we zijn opgevoed, welk onderwijs we hebben gehad, onze afkomst, gender, seksualiteit.'

Haar vakgebied maakt niet altijd vrolijk, vooral niet in de wetenschap dat verandering langzaam gaat. Maar uit de gesprekken met studenten put ze hoop. 'Het zijn heel gevarieerde groepen, met internationale studenten, maar ook studenten die uit een Fries dorpje komen en nog nooit in het buitenland zijn geweest. Ze zijn enorm betrokken en nieuwsgierig. En we hebben de luxe dat de groepen klein zijn, zodat we echt met elkaar kunnen praten. Dan laat ik ze een stuk lezen van iemand uit Peru, en bespreken we daarna uitgebreid: wat is diens perspectief, en hoe verandert dat de manier waarop jij de wereld ziet?'

Denk na

Misschien is dat de kern van Muldoons boodschap: kijk verder dan je neus lang is. Ook als je vakantieplannen maakt. 'Je kunt nog steeds plezier hebben en tegelijkertijd nadenken over de impact die je hebt op het milieu en op andere mensen. Ik was een paar jaar geleden in Italië en ben toen niet naar Venetië gegaan, maar naar het dorpje waar mijn opa vandaan komt. We hebben het privilege om keuzes te maken.'

FOTO: HENK VEENSTRA

DE KOERS VAN SCHERPEN

OPGETEKEND DOOR MARJAN BROUWERS

Nieuwe energie opdoen in onzekere tijden

Zomer: altijd weer een periode om op adem te komen en nieuwe energie op te doen. En na het jaar dat we achter de rug hebben, is dat ook echt nodig. Maar voordat ik in een strandstoel kan wegduiken in een fijne historische roman, kijk ik graag met jullie terug op een enerverende periode.

Na de exorbitant hoge bezuinigingen die dit kabinet ons vorig jaar oplegde, stond ons dit voorjaar nóg een onaangename verrassing te wachten. Het ministerie van OCW besloot dat universiteiten en hogescholen niet langer mogen meebetalen aan de sport- en cultuurvoorzieningen voor studenten. Ook de Leven Lang Lerens-ontwikkelingen, waar onze alumni graag gebruik van maken, stonden onder druk.

Natuurlijk zijn we mordicus tegen dit onzalige besluit. We weten allemaal hoe belangrijk het voor de fysieke en mentale gezondheid van onze studenten is om te sporten en zich cultureel te ontwikkelen. Dat zou onbetaalbaar voor hen worden. Voor veel studenten vormen die sport- en culturele verenigingen hun sociale leven, waar ze vrienden voor altijd opdoen. Ik heb dat indertijd zelf ook meegemaakt als student: de vrienden van mijn studentenvolleybalclub zie ik nog steeds. Gelukkig zag de minister op tijd in hoe negatief deze maatregel zou uitpakken en gedooft hij de huidige situatie, terwijl hij gaat onderzoeken hoe dit verder moet. Maar het blijven onzekere tijden.

Een andere bron van zorg betreft onze afhankelijkheid van grote, Amerikaanse Big Tech-bedrijven als Google en Microsoft. We weten inmiddels hoe riskant die afhankelijkheid is. Daarom willen we ons in de toekomst volledig losweken van die bedrijven. Dit leeft binnen de hele universitaire gemeenschap: we ontvingen een petitie met soortgelijke zorgen. Direct stoppen kan helaas niet. Wel zetten we in overleg met de andere universiteiten concrete stappen met als doel een volledige loskoppeling.

Voor we ons hoofd hier verder over gaan breken, heb ik nog een leuke tip: breng eens een bezoek aan het Universiteitsmuseum, waar onze hersenwetenschappers een bijzonder boeiende tentoonstelling hebben ingericht over de werking van ons brein. Zeer de moeite waard weet ik uit eigen ervaring!

Ik wens jullie allemaal een heel fijne zomer, waarna we met frisse moed weer van start gaan met een nieuw academisch jaar!

Jacquelin Scherpen rector magnificus